

Σύντομη ιστορική ανασκόπηση

Η Ρόδος, της οποίας φέτος γιορτάζονται τα 2.400 χρόνια από την ίδρυση της πόλης, δεν αναδύθηκε ξαφνικά μέσα από τα κύματα, ως «άνθος της Δωδεκανήσου». Ο τόπος διατηρεί ίχνη κατοίκησης ήδη από τη νεολιθική και την πρώιμη εποχή του Χαλκού. Στην πρώτη αυτή κατοίκησης της βοήθησε η θέση της, που την καθιστά γέφυρα μεταξύ Ανατολής και Δύσης (Μ. Ασία - ηπειρωτική Ελλάδα - Κρήτη - Δυτ. Ευρώπη). Μαρτυρίες για την επικοινωνία και τις συναλλαγές μεταξύ Ρόδου και Κρήτης υπάρχουν στο ΒΑ τμήμα του νησιού (Τριάντα), ενώ κατά τη Μυκηναϊκή περίοδο ολόκληρο το βόρειο τμήμα της Ρόδου φαίνεται να έχει επικοινωνήσει από τους Αχαιούς, γεγονός για το οποίο συνηγορούν και τα τοπωνύμια — η ακρόπολη της Ιαλυσού διατηρεί ακόμα και στους κλασικούς χρόνους το όνομα Αχαιά.

Με την εμφάνιση των Δωριαίων στη Ρόδο εγκαθιανιάζεται νέα φάση πολιτισμού, που θα αναδείξει το νησί ως νευραλγικό σημείο των δρόμων του εμπορίου και του πνεύματος. Οι Δωριείς που αποίκισαν το ΝΔ Αιγαίο δημιουργήσαν τρία κράτη-πόλεις στη Ρόδο (της Λίνδου, της Κάμιρου και της Ιαλυσού), ένα στην Κω και δύο στις ακτές της Μ. Ασίας (Κνίδος, Αλικαρνασσόε). Η δωρική αυτή εξέλιξη είχε ως κέντρο το ιερό του Τριπολιού Απόλλωνά στην Κνίδα, ενώ αντίστοιχα οι Ίωνες είχαν οργανωθεί με κέντρο τη Μυκάλη.

Η Ρόδος, νησί καθαρά δωρικού χαρακτήρα, αναπτύσσεται χάρη στη γεωγραφική της θέση. Ως κόμβος μεταξύ περιοχών, ευημερεί οικονομικά, γεγονός που ευνοεί και την πολιτισμική της άνοδο. Καλλιεργήθηκαν οι τέχνες (μεταλλοτεχνία, αγγειοπλαστική, γλυπτική, αγγειογραφία κ.ά.), για να ακολουθήσει η φιλοσοφία και οι άλλες επιστήμες. Η ακμή του νησιού ήταν τέτοια, που σύνταμα

απόκτησε αποικίες στη Σικελία (Γέλα), στην Παμφυλία (Φασηλός), ακόμα και στην Ισπανία και τις Βαlearίδες νήσους, ενώ τα καράβια των Ροδίων ταξίδευαν προς την Αίγυπτο φορτώνοντας σάβι. Η οικονομική ευημερία του νησιού εκφράζεται στο γεγονός ότι από τον 6ο κιόλας αιώνα η Κάμρος και η Λίνδος έκοιμαν νομίσματα, ενώ η Ιαλυσός απόκτησε δικό της νόμισμα τον 5ο αιώνα.

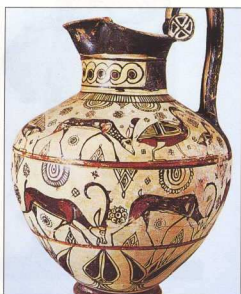
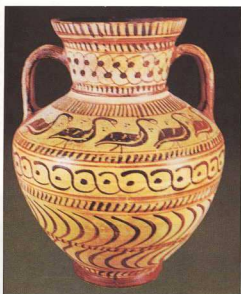
Στην ακτινοβολία της Ρόδου οφείλεται και το γεγονός ότι και οι τρεις της πόλεις έγιναν μέλη της Αθηναϊκής Συμμαχίας (478-477), πληρώνοντας τον συμμαχικό φόρο. Με τους Αθηναίους έμειναν σύμμαχοι οι Ρόδιοι και κατά τον Πελοποννησιακό πόλεμο, αντιμαχόμενοι τους Πελοποννησίους, με τους οποίους ωστόσο είχαν φιλετικούς δεσμούς. Η καταστροφική εκστρατεία κατά της Σικελίας στάθηκε αφορμή να αποχωρήσουν από το πλευρό των Αθηναίων και να συνεννοηθούν οι τρεις πόλεις σε μια πολιτεία (408 π.Χ.), τον «δάμον των Ροδίων».

Η πόλη της Ρόδου, προικισμένη με πέντε λιμάνια, γρήγορα αναδείχτηκε ως η πρώτη πόλη του νησιού. Με πολίτευμα δημοκρατικό, είχε εκκλησία, βουλή, πέντε πρυτάνεις και επώνυμο άρχοντα. Αυτός ήταν ο εκάστοτε ιερέας του Ήλιου, της θεότητας που προστάτευε το ηλιόλουστο νησί. Το 351 π.Χ. την Ρόδο κατέλαβαν, για μικρό χρονικό διάστημα, με τα από δολιοφθορές, μάχες και συμμαχίες, οι Κάρες. Όταν απελευθερώθηκε ήταν για να ταχθεί με το μέρος των Μακεδόνων. Η ίδρυση της Αλεξάνδρειας (331 π.Χ.) έδωσε νέα ώθηση στην οικονομία της Ρόδου και στην πνευματική της ακτινοβολία. Λέγεται μάλιστα πως η Ρόδος στάθηκε ως πρότυπο για την πολιτική-κοινωνική οργάνωσή της νεοδημητριά Αλεξάνδρειας και ότι ένα νησάκι στην είσοδο του λιμ-

νιού της ονομάστηκε Αντίρροδον. Ο θάνατος όμως του Μεγάλου Αλεξάνδρου έθεσε τέρμα στην ειρηνική ευημερία του νησιού, που δεν μπόρεσε να παραμείνει ουδέτερο στις διαμάχες των διαδόχων.

Ο Δημήτριος ο Πολιορκητής, θέλοντας να έχει ελεύθερο πέρασμα για να χτυπήσει τον Πτολεμαίο της Αιγύπτου, πολιορκήσε τη Ρόδο (305-4) επί ένα χρόνο. Όμως, η προσωινμία Πολιορκητής, την οποία είχε λάβει κατά την πολιορκία της Σαλαμίνος της Κύπρου, στάθηκε χωρίς αντίκρισμα στη Ρόδο. Παρά τα τελευταία, για την εποχή του, πολεμικά μηχανήματα τα οποία διέθετε, μετά από ένα χρόνο προσπάθειες εγκατέλειψε το νησί, αφήνοντας και το πολίτευμα πολεμικό του υλικό. Οι Ρόδιοι, δείχνοντας τη θέλησή τους να ζήσουν ειρηνικά, εκποίησαν τις πολεμικές

1. Από την Κάμρο προέρχονται αυτά τα μυκηναϊκά κοσμήματα, που δείχνουν τη δεξιοτεχνία του δημιουργού τους, το οικονομικό επίπεδο των Ροδίων και την επίδραση που δέχονταν από την Ανατολή.
2. Στην Κάμρο βρέθηκε το αγγείο αυτό της μυκηναϊκής εποχής. Η Ρόδος την ονόμαζαν και «οφιούσα», για τα πολλά φίδια που υπήρχαν στη γη της. Ίσως αυτό να δείχνει το αγγείο αυτού.
3. Αγγείο του 6ου π.Χ. αι. ανατολιζόντος ρυθμού, του τύπου «Φικελλαύριαν» (ονομασία που προέρχεται από χώρο κοντά στην Κάμρο).
4. Τριφυλλόστομη ανοιχτή, διακοσμημένη με ζώα και φυτικά μοτίβα, του 7ου αι. π.Χ., χαρακτηριστική της ροδιακής παραγωγής.

μηχανές και με τα χρήματα αυτά κατασκεύασαν το περίφημο άγαλμα του Ήλιου, τον Κολοσσό της Ρόδου, ένα από τα επτά θαύματα της γης, που καταστράφηκε από σεισμό το 227-226 π.Χ.

Η περίοδος που ακολουθεί, από τις πιο ανήσυχες της ελληνικής ιστορίας, είναι για τη Ρόδο περίοδος ευημερίας. Κέντρο διαμετακομιστικού εμπορίου, τα λιμάνια της δέχονται τα πλοία ολόκληρης της Μεσογείου, αλλά συγχρόνως εξάγει και το φημισμένο της κρασί –ροδιακό αμφορείς έχουν βρεθεί σε όλα τα πλάτη του γνωστού τότε κόσμου— και φιλοξενεί πολλές ιδιωτικές τράπεζες.

Ο εμπορικός και πολεμικός της στόλος είναι από τους σημαντικότερους. Έτσι, το 220 π.Χ., νικά το Βυζάντιο, το οποίο ήθελε να επιβάλει φόρο στα πλοία που περνούσαν τον Εύξεινο Πόντο.

Με την επικράτηση των Ρωμαίων, υπερασπιζόμενη τα συμφέροντά της, η Ρόδος τάσσεται με το μέρος της Ρώμης. Ως αντάλλαγμα παίρνει μέρος της Λυκίας και της Καρίας (118 π.Χ.), όμως η συμπάθεια που δείχνει προς τον Περσέα, βασιλιά της Μακεδονίας, της αφαιρεί την εύνοια των Ρωμαίων, οι οποίοι παίρνουν πίσω τις μικρασιατικές δωρεές τους και της επιφέρουν τρομερό οικονομικό πλήγμα κηρύσσοντας ελεύθερο από φόρους το λιμάνι της Δήλου. Το 164 π.Χ. η Ρόδος αναγκάζεται να συμμαχήσει με τη Ρώμη, παίζοντας αποφασιστικό ρόλο στις νίκες της κατά της Καρχηδόνας (146 π.Χ.). Το 42 π.Χ. όμως, ο Κάσσιος ζητά τη βοήθεια της Ρόδου, βοήθεια που απαγορεύει η ρωμαϊκή Σύγκλητος. Τότε ο Κάσσιος, ο οποίος είχε ζήσει στη Ρόδο, την καταλαμβάνει και της αφαιρεί ό,τι πολύτι-

μο υπήρχε: πλοία, χρήματα, αγάλματα κ.ά.

Το 155 μ.Χ. τρομερός σεισμός καταστρέφει το νησί. Η Ρόδος δεν κατάφερε να ξεπεράσει αυτό το πλήγμα και τη βλέπουμε να καταλήγει υποβαθμισμένη ρωμαϊκή επαρχία. Έτσι τη βρίσκει το επόμενο κακό, η επιδρομή των Γότθων (269 μ.Χ.).

Το 297 μ.Χ., η Ρόδος, υπακούοντας στη νέα διοικητική διαίρεση της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, ενώνεται με την Επαρχία των Νήσων (Provincia Insularum). Με το τέλος της αρχαιότητας, νέα ζωή αρχίζει για το νησί, στο οποίο, σύμφωνα με την παράδοση, ο Απόστολος Παύλος σταμάτησε πηγαίνοντας από τη Μίλητο στη Συρία. Τον 4ο αιώνα, προάγει σε θρησκευτικό κέντρο ως «Μητροπόλις των Νήσων».

Για να γίνει κατονητή η προσφορά της Ρόδου στο σύνολο

5. Η γνωστή σε όλους Νίκη της Σαμοθράκης (που εκτίθεται στο Μουσείο του Λούβρου) είναι έργο ροδιακής γλυπτικής, αφιέρωμα των Ροδίων στο ιερό των Καβειρών στη Σαμοθράκη το 190 π.Χ.

του ελληνικού πνεύματος, θα αναφέρουμε εδώ μερικά ονόματα προσωπικοτήτων που έζησαν στη Ρόδο, πλουτίζοντας τις γνώσεις και προάγοντας τις επιστήμες, είτε αυτοί ήσαν Ρόδιοι, είτε έζησαν για πολλά χρόνια στο νησί.

Ως κέντρο στην κίνηση των θαλασσιών δρόμων, η Ρόδος δέχτηκε τις προοδευτικές ιδέες της εποχής. Τα γράμματα καλλιεργήθηκαν από νωρίς. Έτσι, κατά τον 7ο π.Χ. αιώνα ο Ρόδιος ποιητής Πείσανδρος (από την Κάμυρο), καταγράφει το έπος «Ηράκλεια», το οποίο, μετά από τα ομηρικά έπη, ήταν το πιο γνωστό κείμενο της εποχής, ενώ ο Κλεόβουλος του Ευαγόρα (από τη Λίνδο) συνέθεσε ποιήματα και λογιζόνταν μεταξύ των 7 σοφών — δικό του είναι το απόφθεγμα που ακόμα και σήμερα χρησιμοποιούμε: «μέτρον άριστον». Άλλοι Ρόδιοι ποιητές είναι ο Τιμοκρέων (από την Ιαλυσό), που έζησε στις αρχές του 5ου π.Χ. αιώνα, ο Αναξανδρίδης (από την Κάμυρο), που έζησε στις αρχές του 4ου π.Χ. αιώνα, ο Απολλώνιος ο Ρόδιος, ο οποίος γεννήθηκε πιθανώς στην Αλεξανδρεία αλλά, όπως δείχνει και το όνομά του, δημιούργησε

στη Ρόδο. Από τα έργα του, το μόνο που διασώθηκε είναι το έπος του «Αργοναυτικά». Επίσης Ξένος, ο φιλόσοφος Αρίστιππος ο Κυρηνάιος, μαθητής του Σωκράτη, είχε εγκατασταθεί στη Ρόδο. Ρόδιος όμως ήταν ο Εύδημος, μαθητής του Αριστοτέλη, ο οποίος εισήγαγε στη Ρόδο την περιπατητική φιλοσοφία και ξεχώρισε και ως μαθηματικός. Και για τον Αθηναίο ρήτορα Αισχίνη, λένε πως εγκαταστάθηκε στη Ρόδο και ίδρυσε σχολή ρητορικής. Αργότερα, τον 2ο αιώνα π.Χ., όταν η Ρόδος βρίσκεται στη μεγάλη της οικονομική άνθηση, η πολιτισμική της ζωή προοδεύει παράλληλα: γίνεται κέντρο εράμματος της Αθήνας, όπου πολλοί, κυρίως Ξένοι, πηγαίνουν να

6. Από ρωμαϊκό παραλλαγμένο αντίγραφο γνωρίζουμε το σύμπλεγμα του Λαοκόοντα, το οποίο έχει επηρεάσει τους καλλιτέχνες από την Αναγέννηση και μετά.

σπουδάσουν τέχνες και επιστήμες. Ιδρυτής της Μέσης Στοάς είναι ο περίφημος Στωικός φιλόσοφος Παναίτιος ο Ρόδιος. Ο μαθητής του Ποσειδώνιος, από την Απάμεια, εγκαταστάθηκε στη Ρόδο και υπήρξε ο συνεχιστής του, ασχολήθηκε δε με τη φυσική, τα μαθηματικά και τη γεωγραφία. Ο Παναίτιος υπήρξε επίσης δάσκαλος του φιλοσόφου Εκάτωνος του Ρόδιου. Στη Ρόδο διδασκεί και ο Διονύσιος ο Θραξ, ο οποίος συνέταξε το έργο «Τέχνη Γραμματική».

Αλλά και η ρητορική καλλιεργήθηκε στη Ρόδο και πολλοί Ρωμαίοι φοίτησαν στο νησί, μεταξύ τους και ο Κικέρων. Οι θετικές επιστήμες δεν παραμελήθηκαν ωστόσο. Ο αστρονόμος και μα-

8. Νόμισμα της Ρόδου με παράσταση της κεφαλής του θεού Ήλιου, προστάτη της πόλης, και με το έμβλημα της, το ρόδο.

θηματικός Ήππαρχος από τη Νίκαια έζησε και παρήγαγε για πολλά χρόνια στη Ρόδο.

Και στις τέχνες η Ρόδος δεν υστέρησε. Μεγάλοι γλύπτες, ζωγράφοι και αρχιτέκτονες έζησαν και εργάστηκαν εκεί. Κάποια ιδέα της γλυπτικής παραγωγής των καλλιτεχνών μπορούμε να έχουμε μέσω των ρωμαϊκών αντιγράφων που έχουν διασωθεί. Από τα ζωγραφικά έργα όλα έχουν χαθεί. Τα ονόματα των καλλιτεχνών

που έζησαν και έδρασαν στη Ρόδο μας είναι γνωστά από επιγραφές. Για το φημισμένο ροδιακό έργο, τον Κολοσσό, που λέγεται ότι η κατασκευή του κράτησε δώδεκα χρόνια και δημιουργός του ήταν ο Χάρης από τη Λίνδο, έχουν μείνει απεικονίσεις σε νομίσματα κ.ά.

Του 2ου αι. είναι τα έργα του γλύπτη Βόηθου στο ιερό της Λινδίας Αθηνάς. Επίσης ροδιακό έργο είναι η Νίκη της Σαμοθράκης καθώς και το σύμπλεγμα του Λαοκόοντα, που εδώ και αιώνες ακτινοβολεί στην ευρωπαϊκή τέχνη. Δημιουργοί του ήταν οι Ρόδιοι γλύπτες Αγησανδρός, Πολύδωρος και Αθηνώδωρος.

Άννα Λαμπράκη
Αρχαιολόγος

7. Η Λούαυμένη Αφροδίτη, γλυπτό του 1ου αι. π.Χ. Πρόκειται για το σωζόμενο αντίγραφο του έργου του Βήθνου γλύπτη Διοδόλου.

Rhodes, A Brief Historic Survey

A. Lambraki

The city of Rhodes, celebrating the 2.400 years from its foundation, is the capital of an island which has been inhabited already since the Neolithic Age. The island of Rhodes serving as a bridge between East-West and North-South soon became a commercial and cultural center, radiant and famous as far as the Heracleian Columns (the present Gibraltar Strait). Although Rhodes throughout Antiquity tried to remain neutral by participating in various alliances, its naval force and prosperity forced its continuous involvement in numerous conflicts. Great schools were founded on the island and many artists, philosophers and mathematicians lived and created there. Its splendour was great even through the Roman period, when illustrious Romans attended its schools. The land of Rhodes has greatly suffered from earthquakes —to which nevertheless it owns its emergence from the sea bottom. The big earthquake of 227-226 BC destroyed not only the city of Rhodes, which however was rebuilt, but also the famous Colossus, the statue of the god Sun, the protector of the island, that was counted among the Seven Wonders of the ancient world.